

МАЛАДЫ паэт Уладзімір Карызна — чалавек, не сумненна, здольны. Гэта сведчыць у пэўнай меры яго першы зборнік вершаў «Мой край сінвоў». Вершы больш відныя свецлыя аб гэтым другая кніга паэта — «Жураўліны догляд», якая выйшла ў выдавецтве «Беларусь» сёлета.

Мне, напрыклад, здаецца ўдалым суднесенасць нівы ў домам, у якім жыве і расце зерне: Варозны — як наваленыя сосны. Абчэснае іта вецер. Даўгаго дождж. Іх пераварочае з сіл выбываючыся, ваянца марудна дом, Дзе будзе жыць, расці, мужнецца зярняты...

Умее У. Карызна бацьчы прыроду, улоўваць і захоўваць у памяці яго фарбы. Хаваі У яго — у вершы «Дрыўляныя сніжкі» ці, як мурор перавярнуць, — Зверху белымі, А знізу цёмнымі.

Мае паэт і добры слых, які падказвае яму моцы рытмічны малянок верша: Калі плакалі, Дык не таму, Што бацька... Што ад халоду ногі нямелі...

З усёго гэтага пачынаецца паэзія, але — толькі пачынаецца. Каб яго вершы сапраўды хававалі, паэту ішчы трэба свой вопыт супаставіць з вопытам папярэдніх і сённяшніх пакаленняў і паспрабаваць у словах, вобразах, рытмах адлюстраваць характар свайго непаўторнага часу. Але менавіта тут паэта падсперагаюць цяжкасці. Не па збег іх і У. Карызна. І, на жаль, не заўсёды пераадоляе.

Зборнік «Жураўліны догляд» адрыўцаца вершам «Родны дом». Ён займае тэду не трэці кнігі. Таму не будзе лішнім спыніцца на ім больш падрабязна.

Прычыны герой верша прыязджае ў бацькоўскі кут і аддаецца ўспамінам аб першым каханні, аб пасляваенных няжджках гадках. Ён прыгадвае зямлянку, новую хату, якую сваімі рукамі будоваў бацька і маці. Тут жа ўсплывае ўспамін пра суседа-

паляца, якога судзілі пасля вайны. Завершыўца верш карцінай навааселля і наступным вывадам:

Абынялі мы свой дом І са сямейкі дзюно шыклі вузай.

Вясняна крыгалам Нашы сэрцы напоўніў музыкай...

Вывадачна, малады паэт піша пра тое, што сам бацьку і перажыў. Тым не менш верш не краінае. У ім няма адрычкі. Усё, пра што расказвае У. Карызна,

размове» («— Як жа, мама, зда роўе? — Здароўе, сыноч...»), а ў спяне з пазвай і суд. Яно прыкосіць бацьку, верш чамусці абрываецца, ад чаго гэта сіла ўвогуле здаецца неабавязковай.

Часам У. Карызна забываецца на ўзрост, да якога ён звяртаецца ва ўспамінах, і на многае глядзіць сённяшнім вачыма. Ён, напрыклад, называе маці «тоненькай» (для малых усе дорослыя — проста вялікія), піша, што дзеці «неслі з-пад рэчкі

кою». Тут вецер, трэба думаць, пераўтвараецца з птушкай, у якой ёсць вачы, а ўжо крыло судасіцца з чалавечай рукой. Гэта дзіва і само па сабе, а паэт не забывае ішо і неадпаведнасці паміж хуткасцю руху крыла і рукі, якая вышэйрэ слым.

І ўжо зусім дронна такое: «Я адкручваю корак, нібы галаву вераб'іную». Цяжка паверыць, што ў Карызна ёсць нейкі вопыт «адкручвання» вераб'іных гадоў. Далей. Паэт гаворыць: «Пад рукамі кашталых сосен мірна спяць ракет наваліны», а ў заключэнне верша: «Вечна будзь гэтай, Раіца!» Гэта — каб з ракетамі?

Аднак вернемся да верша «Родны дом». Пры ўсёй яго недасканаласці і ненавіне зместу ён усё ж — пра сапраўднае жыццё з яго ілюзіямі і радасцямі, смуткам і вяселлю, пра тое, як жылі рэальныя людзі ў рэальных аналічных першых пасляваенных гадоў. Больш такіх вершаў, у якіх паэт непазрэдна судакранаецца з жыццём, у кнізе, на жаль, амаль няма.

Паэт пераважна піша аб прыродзе. Што ж, прырода дык прырода. Хоць адносіны да яе чалавек у агульных рысах ужо высветлены, аднак з цягам часу яны мяняюцца, і аднені сучасных адносінаў да яе таксама могуць шмат чаго сказаць аб часе, у які мы жывём. Аднак, зноў-такі пэўныя адносіны і да прыроды У. Карызна таксама, на жаль, не выяўляе. Адносіны паэта да яе, як і да жыцця наогул, вызначаюцца багачцем заплах джэвістаў, блакітных нябёсаў, туманаў, далаў, званіх песень, салодкага мёду, светлай прыгажосці, сярэбрана-вясельных громаў, алмазных расінак і г. д.

Усё гэта скажам шыра, застумаче. Мне здаецца, што У. Карызна пакуль што глядзіць на зямлю з вышні птушынага палёту, адкуль людзі, пазабаленыя індывідуальных рыс, вельмі падобны аднаго.

Трэба хадаць па зямлі!

І. БАСАВА.

ХАДЗІЦЬ ПА ЗЯМЛІ!

пакідае ўражанне дзіўна знаёммага і міжволі прыгадаеш вершы Р. Барадуліна, Г. Бураўкіна, С. Блатуна, Я. Сіпакова і іншых вясельнікаў і аднагодкаў паэта, які ў свой час не раз пісалі і пра жыццё ў зямлянках, і пра цяжкае дзяцінства, і пра пасляваеннае будаўніцтва.

Справа, урэшце, не ў гэтым. Верш «Родны дом» прысвечаны дзяцінству паэта. А яго ва Уладзіміра Карызна мала чым адрознівалася ад дзяцінства іншых маладых паэтаў, якое прыпала на гадкі вайны, на гадкі пасляваеннай разрухі. Таму супадзенне пэўных дэталей і акалічнасцей у расказе пра сваё маленства ў аўтара «Роднаго дома» з вершамі іншых паэтаў буды натуральнае. Справа ў іншым.

Справа ў тым, дзеся чого, з якой думкай і мэтай малады паэт зноў звяртаецца да ўспамінаў пра маленства.

Мне здаецца, што гэтай яснай думкай, акрэсленай мэтай якраі і няма ў вершы У. Карызна. Псеу «Родны дом» і стылістычна неахайнасць. У Карызна падрабязны там, дзе гэта не вельмі трэба, і занадта скупы на слова там, дзе гаворка ідзе пра істотнае, важнае. Напрыклад, карціна сустрэчы з маці перагружана малазначнымі воклічамі («— Мама!... Сыноч!... Даўно яі парал...»), паўтарамі ў

клен, нібы п'янага дзядоўку пад пах» (наўрад ці быў у дзяцей такі «вопыт», ды і нельга несіць бярвяно «над пах»). Іншы раз парушаецца ў вершы, калі так можна сказаць, «эфект адсутнасці»: бацька, вярнуўшыся ад суседа і убачыўшы сям'ю ўчадзель, стаў бела, як мел... Задрываў, як прад бурю дуб». А ніхто ж гэтага бацьчы не мог. Не дужа ўдалы і рыфмы: высокая — сонца, рукою — школа, ласкаю — маланка. Нельга не сказаць і пра тое, што занадта часта верш пераходзіць у прозу, у пазавобразны пераклад паэзіі.

Дарчы, У. Карызна наогул, а не толькі ў вершы «Родны дом», даволі часта абыхаўся да логічных і пэўных словаў зобразна. Ён, напрыклад, піша: «Дзе брацкія прыбраныя магілы, які баяны ордны наукол», не забываючы, што ніякага падобенства паміж магіламі і ордэнамі няма. Вось недупаўчальнае двайное, нават трайнае параўнанне: «Першы снег хмарамі, хмарамі мякка кладзецца на дол, хмарамі, нібы марамі, быццам абрус на стол» (між іншым, такое сустракалася і ў першай кнізе паэта: «на спінах хрыбоў», дзе хмары заслалі абрус»). абрус жа нельга «заслаць», засцілаецца стол). Яшчэ маці «нібы ветру крылом, слёзы сцёрла ру-

Непрыкметна прайшлі чатыры гады вучобы. Пачынаюцца дзяржаўныя экзамены. Хвалюецца навучанка Магілёўскага музычнага вучыліща імя Рыскага-Корсакава Галіна Шаціна. Яна вучылася на дырыжорскім аддзяленні. А лепшая навучанка, Галіна рамандавана для паствуплення ў кансерваторыю.

А пакуль што задача нумар адзін—здаць дзяржаўныя экзамены! У гэты дзень і Галі, як і ва ўсіх выпускнікоў, праходзіць апошнія рэпетыцыі... На здымку: адна з апошніх рэпетыцый Галіны Шацінай у педагога І. Мазурава.

Фота К. БАГАЎЮБСКАГА.

НОВАЕ БЮРО

СЕКЦЫ ПРАЗІКІ

Адбыўся справядліва-выбарчы сход секцыі прозы Саюза пісьменнікаў БССР. Справядліва п'якляд аб рабоце бюро секцыі зрабіў старшыня бюро А. Асіпенка. У абмеркаванні даклада прынялі ўдзел Л. Арабей, М. Аляксееў, Т. Хадкевіч, А. Кулашоўскі, І. Шамякін, І. Мележ, Я. Брыль, Я. Семанюк.

На сходзе было абрана новае бюро. У склад яго увайшлі: Яна Скрыган (старшыня), Антон Аляшкіна (намесні старшыня), Лідзія Арабей (секратар), Вячаслаў Адамчык, Алякс Асіпенка, Уладзімір Дамашэў, Іван Навуменка, Міхалей Кругавых, Анатоль Кудравец.

ПАПАЎНЕННЕ

МУЗЕЯ ЭЛІЗЫ АЖЭШКІ

Па вуліцы імя Ажэшкі ў Гродна стаіць сярод венах дзеў невалікі, афарбаваны ў блакітны колер, домік. Яго ведае тут кожны жыхар горада, наведваючы госні абласнога цэнтра. Тут доўгі час жыла таленавітая польская пісьменніца-дэмакратка Эліза Ажэшка, тут яна п'явавала над вядомымі раманами «Варга», «Над Нёманам», апавесцю «Нізіны» і многімі іншымі творами.

У старым домку адбыў пачынаюцца новымі экспанатамі. Польскі вучоны Эдмунд Янкоўскі п'яварыў пакоі-музею сваю манатрафію аб пісьменніцы Жыжыцы Варшавы Стафан і Аляксандра Бергмана прыслалі 46 твораў п'явага абору твораў Элізы Ажэшкі, з Гродзенскага гісторыка-археалагічнага музея паступілі ўкладзены ў шыкавы букеты гербарыі, які належыць пісьменніцы.

У пакоі-музеі зараз больш за 200 фатаграфій, карцін і рэчкі выданыя, зважаных з жыццём і літаратурнай дзейнасцю Э. Ажэшкі.

ЛАГОДНАЯ РЭВАЛЮЦЫЯ

АПАВЯДАННЕ

Леслаў Барысавіч

ДЛЯ ТЫХ, ХТО МАЛОЕ

Скажам шчыра, дапаможніца па малюнку выдзецца не так ужо багата нават у цэнтральных выдавецтвах краіны. Кожнае таварыства дапаможніцаў мастацтва, у прасвітанай і навуковай установах, дзе малюванне выкладаецца як прадмет, і воль бібліятэкаў, дзе роўна ітаратура пап'яваецца ішчы адной карыснай кніжкай — «Пабудова і перспектывы зручнага малювання» ў Мінску выдавецтвам «Вышэйшая школа». Напісаў кніжку выкладчык Гродзенскага педінстытута І. Шышка.

Кніжка мае пэўны адрас: яна пісалася як дапаможніца для студэнтаў спецыяльнага факультэта педагогікі і метадыкі пачатковых навукаў і педагогікі спецыяльнага педінстытута. Але і адрасу ж хаць падзірэсліць, што яна можа быць карысна і ў студыях пры дамах народнай творчасці, і мастацка-амаатарскім для павышэння зручнасці і якасці мастацтва. Бо напісаны дапаможнік ясна, проста, даступна для масавага чытача.

Аўтар заклікае шырокае кола пытаньняў — ад абсталявання рабочага аста да дэталёвага разгляду і азначэння для малюнка і дэталёвага назіральна і дзіўна перспектывы.

У асноўнай частцы пытаньняў малювання п'явае прадметы, якія не паўтараюць перспектывы і перспектыва малювання, спосабы пабудовы прадмету ў перспектыве і перспектыва ў прадметы. Звесткі па лінійнай перспектыве дадзены з улікам розных нахілаў да гарызонтальнай плоскасці.

Асноўныя раздзелы кніжкі прысвечаны досыць п'ява-важнаму разгалу ў сувязі з якім пачынаюцца мастакі сустрэцца пры рабоце над маляўніцтвам і ілюстрацыяй. Не маляўніцтва, тое, што пытанні пісьменнага малювання звязаны з разгляданнем асноўных момантаў кампазіцыі, якія павінен улічваць пачынаючы мастак з першых крокаў.

Метадычныя асновы, якіх прытрымліваецца аўтар, — даволі трывалыя. Ён грунтуецца на тэарэтычных і метадычных дасягненнях такіх прызнаных тэарэтыкаў і практыкаў, як Г. В. Беда, Г. Уладзімірскі, В. Лалін, П. Паўлінаў і іншых.

КНІЖНЫЯ НАВІНКІ

УЛАДЗІМІР КАРАТКЕВІЧ
МАЯ ІЛІЯДА

АЛЕГДОНА
АРТВАЛІН

Вокладкі новых кніг (выдавецтва «Беларусь») работы мастакоў М. і Ул. Басалыгаў.

НЕПАДАЛЕК ад ПУЖАНЫ

Ад Пужаны ёсць невялікая вёска з харошай назвай Байкі. Першыя яе хаты выбагаюць амаль на шашу, на якой з раіцы да вечара гудуць цяжкія самазвалы, мільгаюць шустрыя «Волгі» і «Малюшкі», чыюх падковамі колы і кожны, хто ці прызязджае міма вёскі, бачыць сіпную мямальную дошку. На ёй словы, якія кожны раз вострым болам апальваюць душу: 22 студзеня 1944 года фашысцкія карні спалілі вёску і расстралялі 957 яе жыхароў.

Сярод загінутых жыхароў Байкоў — і 12-гадовы п'янер Ціхон Баран. Ён загінуты не ў той студзенскі дзень. П'яна пражыў яшчэ адзін дзень. Ён п'яноў адомісціць карнікам за смерць родных і блізкіх і п'ягеройску загінуты ў бітве з ворагамі.

Пра юнага героя-партызана пісьменніца Галіна Васілеўская напісала апавесць «Малюнок на снезе».

Аповесць дакументальная. У дакументальнай кнізе аўтара падсперагаюць, прынамсі, дзве небяспекі. Па-першае, небяспека сухага, пратакольнага перакладу падзеі, тое, што мы называем фактаграфізмам. Па-другое, падмена галоўнага, істотнага дарадзіна, выпадковым і дробязным.

Г. Васілеўская. «Малюнок на снезе». Дакументальная аповесць. Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1969.

М. ГЕЛЕР, мастаўнік.

Гэта выступала выканаўца народных песень Галіна Баталла — удзельніца калектыву мастацкай самадзейнасці Полацкага завода шыволавання. З вялікім поспехам прайшоў канцэрт артыстаў-амагараў прадпрыемства ў Наваполацку. Фота З. БРУКА.

ДАСТАТКОВА

было глянуць у акно, каб забяліць густую кашу раскаламчанай бараной зямлі — колеру тлустага шакаладу, смачнага, на добрым маладзе. Палосе поля як быццам наладзілі адна на адну. Паміж імі цягнуўся яр, па якім, я гэта ведаў, ідзе дарога — сліды жалезных вободаў адбываліся ў сырой гліне. Валовым воякам з шэрых лугоў пад лесам выбліскала сажалка — глыбокая, з чорным дном. Лясы, якія тут пачыналіся, цягнуліся да вапняных узгоркаў, парослых аблезлым мохам — рэдкія лясы з чэрым падлескам. Толькі дзяліны маладняку былі густыя, як цяточка.

Можна было воль так сядзець каля акна, заслоненага п'яшчавымі зубчатымі, даволі бруднымі фіранкамі і адціваючай дэларгоніяй. Вясной гэтай кветкі церха, раздражняльна пахучы. У адным з вазонаў дробнымі лісточкамі зелянела «нявеста» — расліна не вельмі азобная, прызваная яшчэ «дурным Ясем». Дэларгонія засланяла запачельны шыбы. Можна было б так сядзець каля акна і драмаць, каб не фурманкі на дарозе. Гімна ліпнула да робады, п'яркала камякам з-над капытоў. Кожны зады гайдаіся, наберкі шморгалі сюды-туды па хрыбтах і напіналіся, калі фурманкі націгвалі лейцы.

Канчэйце, канчэйце! — крыкнуў і раздражана. Смурод лоез лёз у горла. — Гэта ж абраца, едучы упавінажаны. Вечарам я хацеў быць зноў у гордзе.

Абрыдла мне усё гэта, як смярдзючы лой, у якім патрэквала, смялілася оубля. Падзёрка стаяла калі пліты. Паглыбіўшы ў свой занятак, ён не чуў маіх слоў. Слабы агеньчык лізаў п'яталю, аўчынка сажы асцяда на яе берагах, бульба шыпела ў тлушчы, з чыгуна ішла пара.

Калі чалавек перажыў вайну, то гэта ўжо шчасце. — Падзёрка кінуў галавой у мой бок. Ускалмачаныя валасы падалі яму на лоб, ён не адкідаваў іх, толькі ўдзіхаў. Гэта было маўжлівае асуджэнне маёй непрылітасці. Не трэба, маўляў, спынацца, вядома — сляны сядуць, але прыйдзе яшчэ добрая гадзіна, перш чым яны згорыць у вызначаным месцы. Падзёрка быў пажылы мужчына са шчырым тварам і шышымі вусамі, пасярэбранымі сівавізюй. Хадзіў і стаяў ён прама, не горбячыся, жэсты яго былі эканомныя, спакойныя. Такім я ўяўляў касцюмаўскага касніера Барташа Главацкага, калі ён вяртаўся пераможным з-пад Радавіц, — поўным годнасці, з паважна размераным крокам.

Я хвалюся. А Падзёрка верыў сваіму вопыту, ведаў тэўнішых сялян, за чатыры гадкі выхадзіў гэтыя мясціны ўздоўж і ўпоперак. Даводзілася тады рабіць за ноч звыш сарака кіламетраў па лясах, усё роўна, мароз быў ці не мароз, часам брысці па багнэ або па набралым вадой снезе, калі мерзлі ногі, у ботах хлопалі...

Калі чалавек перажыў вайну, то гэта ўжо шчасце. — паўтарыў ён без задавальнення, і па выразу яго твару можна было забяліць, што ён збрэдацца сказаць яшчэ нешта.

Калі мы, таварыш, пачнем? — перабіў я яго, бо не хапала ўжо царліваці. На слова «таварыш», ён здрыгнуўся, акінуў мяне доволі красамуным позіркам, нажом паназаў на п'яталю і сказаў голасам глыбокім, як са студні:

— Бульбачка — смачата. Як пончыкі ў мас-

ле. Бульбачка і талерка баршчу — і чалавек святлей глядзіць на свет! — Ён чмокнуў тоўстымі губамі, аблізаўся.

— Не, дзякуй, я не хачу, — сказаў я неўзабаве.

— Ніхто не прымушае. Яда не прыму, але талерка баршчу не пашкодіць. Боршык — во, з мясам! — дадаў ён.

Паставіў перада мной бульбу, а сам узяўся нажом выскрабаць п'яталю. Адсунуў у бок аўтамат, ствол адсвечваў, як мармур. П'яталю Падзёрка паставіў на складзеныя ў чатыры столкі стары экзэмпляр «Ганца Чонстаховы», газеткі, якую немцы выдавалі для польскага насельніцтва. Гаспадыня выйшла з шафы два кубкі і ліштва выцёрла заплыены фаянс фартурам. Гаспадар сідзеў калі сідны моўнік: усякая гутарка з ім паўтала пасля першых слоў. Я прайкінаў сібе ў душы за тое, што падаўся ўгаворам Падзёрка паехаць у гэтую камандыроўку.

— Ідзе Бядзінскі, — набожна сказаў гаспадар, звяртаючыся больш да спадзінні, чым да нас. Відзець, ён надаваў гэтай факту вялікае значэнне, бо падіраў з крэсла і сачыў, куды накіроўваецца вайт. У куде ціхутка стаяла бабуля, яна неспалоўна вярочалася на лонку, з якой сыпалася збітая сечка. Чарныя твары святых у напалочных рамках, запічканых мухамі, глядзелі абнявана, хоць бабуля завозіла часам літанію, перасыпаную стогнамі і прахлянамі.

— Бядзінскі ідзе да нас, — голасна паведаміў гаспадар і выйшаў у сепі.

Падзёрка ішчы ніжэй сідзіўся над талеркай, як быццам усё гэта яго не датычыла, лалым лыйкай бліскучы ад тлушчу сярпідку бульбы і старанна, смачна прычмокваў, быццам знаходзіўся ў гэтым асалоу. У яго былі грубыя рысы твару, вялікі сьфірменны нос, шырокі рот. На скулах напалася абсверганая скура, бела лоб закрывалі ўскудлачаныя валасы. Цяжка было глядзець у яго вочы, ясныя, халодныя. — Падзёрка быў апалены бровы і калі ён моруў пачырванелымі павямамі без вейкаў, здавалася, што вочы ўсё роўна не зап'яшчываюцца.

Бядзінскі зайшоў у хату, прытрыўся. Штосьці сказаў. А потым, трымаючы рукі ў кішэнях, прамоўў гучней:

— Здароў, Петрык.

— Пазналі мяне, пан вайт?

— Цябе, Петрык, нават агонь не перамяніў, — завіў, быццам са спагадай, Бядзінскі.

— І не! — Падзёрка апаражніў і адсунуў талерку, падзякаваў гаспадарам, нап'яраў прабаўніа за клопаты і ўзяў са стала аўтамат.

— Значыцца, можна ісці? — спытаў вайт.

— Я гатовы! — Падзёрка працігнуў руку да шапікі.

Мы выйшлі па парог. Лужыны расплыліся карчывым асдамк натрушанага па двары гною, страх адсвечвала металічным бляскам надаўнага дажджу. На плошчы пасярэдзіне вёскі чыравалі паміж чорных дзеў мураваны будынак. Туды мы і накіраваліся. Праз халіну ў адным з класаў пачаўся сход. Адкрыў яго мясцовы настаўнік, дробны, жывы, таваркі. Ён спыў словамі, нібы макам, увесь час паўтараў слова «сэрбруств», аднак я не ўлоўліў, пра што ён гаварыў і што хацеў сказаць. Я ступаў старанна зяностранным алоўкам па бланконе і, змораны мудоў, малюваў кветкінаю капюшынкай. П'яста наставніка ўзяў слова Падзёрка. Гаварыў ён няскладна, словы былі як палыны вадуны, і сэнс яго прамовы цяжка было зразумець. Канчаючы, Падзёрка закінуў прысутных наладжваць у сваіх вёсках сялянскую арганізацыю «Узаемадапамога». Але на гэты заклік ніхто не адгукнуўся. Усё глядзелі на Бядзінскага. Вайт сідзеў моўнік, нахіліўшы галаву, далонію падпёршы шчаку, устарапіўшы позірк за акно. Мучанне зацігвалася. Падзёрка выняў з кішэні энонажнага шыпала нейкую кніжку. Сяляне было заварушыліся, але калі Падзёрка пачаў зачытваць статут «Саюза сялянскай узаемадапамогі», яны зноў глыбока паслулі.

Я ледзь дачакаўся, калі Падзёрка скончыў, і падніўся з-за стала. Пачуў, як зарыпелі парты.

— Я, паважаныя грамадзяне, да прамовы не рыхтаваўся, — пачаў я, паціраючы рукі: У класе было халодна, — але хачу сказаць пару слоў. Я — журналіст, прыехаў да вас з горада, каб апісаць такую вайную падзею, якую стваронне арганізацыі СССР. — Я набраў у лэйкія паветра, бо яго стала не хапаць. Гаварыў я ішпарна — пра Касцючку, пра Барташа Главацкага, потым перайшоў да даваеннага перыяду, да сялянскай галечы, урэшце закончыў прамову пераікам выгод, якія ёсць рэвалюцыя. Сеў я, спачелы, задаволены сабой. Трыумфальна глядзеў на Падзёрка, сідзяўцаўся, што ён мне ўсімнічона, але твар яго быў каменны. Побач з Петрыкам сідзеў Бядзінскі, таксама з каменнымі выразам твару.

— Хто з грамадзян яшчэ хоча ўзяць слова? — фальцэтны запэў настаўнік.

З задніх лавак падніўся ўжо немалады, з інтэлігентным тварам селянін. Ё ўсімнічона яму, адчуваючы ў ім прылічкіна.

— Пан дакладчык гаварыў так прыгожа, што ў мяне ажыч галава закружылася, — пачаў ён. — Зала загаманіла пахвалой. — Але можа мне пан дакладчык сказаць, чаму ў вёсцы не было настасці цэменту? Пры немцах яго было кожны хатані, сідрава толькі ў шапе, а цяпер дзяржаўную пастаўку аддаў, а хвігу атрымаў.

— Ён сеў. І тады пачалі гаварыць усё разам. Бядзінскі ўсімнічона, настаўнік дарма: спрабаваў супакоіць гаману. Сход на тым і скончыўся. Мы выйшлі. Падзёрка спыніўся ў сенах і вылаўцаў.

— П'яскраў, чортам гаспадары! Калі б я мог, пагутарыў бы з імі ішпарай. Ішы яшчэ — сіла.

Праз гадзіну мы выехалі з вёскі. Пачало змяркацца. З усходу насобуліся хмары. Падзёрка сідзеў маўклівы. Я раз-пораз хапаўся за білы, бо здавалася, што завалася з воя, які гайдаўся на калодзістай дарозе. Да воя са скавытаннем ідаліся сабакі. Канём кіраваў гаспадар, у якога мы абедалі. Гаспадар быў быццам са злосна ляснуў пугай, коны врануўся ішпарна, лас што чарнеў на даяльнядзе, набылісяся. Гаспадар павярнуўся ў наш бок і сказаў Падзёрка:

— Скавай ты лепей гэтую ляснаўку. Я ішчы жывіць хачу, хачеў бы вярнуцца да бабы. Ступінуць з-за куста, на

